

Crkve i europska integracija

5. međunarodni kongres Renovabis

Početakom sljedeće godine dvanaest članica Europske unije zamijenit će svoje nacionalne valute eurom kao zajedničkim i službenim sredstvom plaćanja. Nakon uspostave zajedničkog tržišta i sustava sigurnosti, te dokidanja graničnih kontrola u putničkom prometu, predstojeće uvođenje zajedničkog novca nedvojbeno je još jedan odlučujući korak prema tješnjem povezivanju tih zemalja ne samo na političkom i gospodarskom nego i društvenom, socijalnom, kulturnom te svim ostalim područjima. EU ozbiljno najavljuje da će

za nekoliko godina u svoje punopravno članstvo primiti pet novih postkomunističkih država iz prvoga kruga kandidata, a zatim, vjerojatno oko 2008., ulazak u Uniju očekuje drugi krug tranzicijskih zemalja, među kojima će, nadamo se, biti i Hrvatska. Slom komunizma zacijelo je ubrzao nezaustavljivi povijesni proces integracije država i njihovih gospodarstava, zblizavanja naroda i kultura na našem kontinentu. Izboriti svoje mjesto u društvu buduće zajednice europskih zemalja, glavni je cilj gotovo svih zemalja u tranziciji.

Počeci europskog povezivanja nastali su prije pola stoljeća, kao odgovor na strahote obaju svjetskih ratova i izraz su težnje za uspostavom trajnog mira na ovim prostorima. Iz Europske gospodarske zajednice razvila se Europska zajednica i napokon Europska unija. Integracija je dosegla zavidnu razinu, kako s obzirom na sadašnjih petnaest zemalja članica, tako i na postignuti stupanj političke i socijalne stabilnosti, društvenog blagostanja te ostvarene razine ljudskih prava i sloboda. EU se proširuje prema Istoku - tako ovaj proces, ne bez određene samodostatnosti, gledaju na Zapadu; EU se konačno europeizira - odgovaraju sve glasnije i samosvjesnije u Srednjoj Europi.

U nastojanjima oko europskog jedinstva često se u prvi plan stavljaju zajedničko tržište i novac. No gospodarska integracija sama po sebi ne može biti dostatan i čvrst temelj stabilne i uspješne europske zajednice koja okuplja tako raznolike nacije, jezike i kulture, sa svim svojim povijesnim tradicijama i nasljeđem. Zato se sve češće nameće pitanje zajedničke duhovne dimenzije iz koje su se u Europi razvile opće prihvaćene i svima poželjne vrednote i postignuća kao znak njezine prepoznatljivosti i privlačnosti te jamac i temelj budućnosti. Pritom se obično misli na demokratski politički sustav, pluralističko društvo, socijalno-tržišno gospodarstvo, nacionalne, građanske, vjerske i osobne slobode, ljudska i manjinska prava itd.

Nema sumnje da su spomenute vrednote kao i cijela kultura i povijest europskih naroda inspirirane i prožete kršćanstvom. Nije čudno da se, unatoč sve snažnijem prosecu sekularizacije ili upravo zbog njega, sada od crkava očekuje da posvijeste i ojačaju ovu zajedničku stoljetnu religioznu baštinu iz koje će se buditi i hraniti svijest na kojoj u konačnici počivaju vrijednosti poput slobode i nepovredivosti ljudske osobe, osjećaja pravednosti, solidarnosti, odgovornosti i dr. Osnaživanjem zajedničkih duhovnih korijena, kršćanske tradicije i potencijala življene vjere, kršćani su pozvani da surađuju u izgradnji zajedničke budućnosti? *Europa srasta - ali kako? Crkve i europska integracija*, tema je o kojoj je nedavno raspravljao 5. međunarodni kongres Renovabis u Freisingu pokraj

Münchena (*Europa wächst zusammen - aber wie? Kirchen und europäische Integration*, 30. kolovoza do 1. rujna 2001.).

Onima bolje upućenima u hrvatskoj crkvenoj javnosti Renovabis je poznat ponajprije kao ustanova koja novčano podupire različite pastoralne, socijalne i obrazovne projekte u crkvama postkomunističkih zemljama srednje i istočne Europe. Zaista iz financijskog izvješća za prošlu godinu proizlazi da je ovo djelo solidarnosti Njemačke biskupske konferencije i tamošnjih katolika prikupilo oko 75 milijuna njemačkih maraka pomoći i uložilo ih u 28 zemalja, dajući sredstva za 1069 različitih projekata, od toga 23 projekta u Hrvatskoj i 19 u Bosni i Hercegovini. Manje je međutim poznato da Renovabis već petu godinu zaredom upriličuje međunarodne kongrese o duhovno-etičkim i teološko-crkvenim aspektima europskog povezivanja, na kojima redovito sudjeluje po nekoliko stotina sudionika iz zemlje domaćina i tranzicijskih država (vidi izvješće o prošlogodišnjemu skupu u *Crkvi u svijetu*, 35 [2000], str. 447-453).

Zbog svojega središnjeg zemljopisnog položaja, snažnog kulturnog utjecaja i povijesnih upletenosti u sudbinu susjednih zemalja europskog Istoka i Jugoistoka, Njemačka, kao najmnogoljudnija i gospodarski najjača europska sila, a donekle i Austrija, trenutačno su na istočnoj granici EU-a, pa su neposredno pogođene širenjem Zajednice i više nego druge zemlje članice životno zainteresirane za daljnji tijek europskog ujedinjenja. Katolička crkva u Njemačkoj preuzela je važnu posredničku zadaću ne samo da novčano pomaže obnovu crkvenoga života iza bivše željezne zavjese nego da bude glavni pokretač i nosilac rasprava, susreta, upoznavanja, razmjene iskustava i suradnje kršćana glede duhovne dimenzije europskog povezivanja. Spomenuti kongres okupio je visoke predstavnike Katoličke crkve i drugih crkava, teologe, brojne predstavnike katoličkih udruga i organizacija, ali isto tako i angažirane političare i stručnjake, ljude iz medija i društvenog života.

Program Kongresa odvijao se po već ustaljenoj shemi. U pet referata koji su činili sadržajnu okosnicu skupa predavači su obradili nekoliko ključnih vidova glede zadaće i uloge crkava u sadašnjemu integracijskom procesu: *Duhovna dimenzija europskoga integracijskog procesa* (Wolfgang Thierse, predsjednik njemačkog Bundestaga, Berlin), *Proširenje EU-a: nade i bojazni na Istoku i Zapadu* (dr. Béla Szombati, državni tajnik, Budimpešta), *Političke zadaće Crkve s obzirom na proširenje EU-a* (biskup dr. Josef Homeyer, Hildesheim), *Crkve kao motor integracije? Društvena važnost i religiozna promjena vrednota* (prof. dr. Paul M. Zulehner, Beč, i prof. dr. Miklós Tomka, Budimpešta), *Zapadnjačka Europa? Pravoslavlje u europskom integracijskom procesu* (prof. dr. Viorel

Ionita, pravoslavni teolog Bukurešt/Ženeva, biskup dr. Heinrich Mussinghoff, Aachen, Elmar Brok MdEP, Strasbourg/Bruxelles). Izlaganja su proširena i dopunjena s još desetak kraćih priopćenja i bila su predmetom triju rasprava u plenumu. Drugo popodne namijenjeno je radu u jednoj od osam tematskih skupina, a pjevana večernja u bizantskom obredu uprisutnila je ekumensku dimenziju skupa. Domaćin p. Hillengass druge je večeri upriličio susret uz dobrodošlicu i napitke za sve sudionike. Jutarnja euharistijska slavlja predvodili su kardinali Georg Sterzinsky iz Berlina i Joachim Meisner iz Kölna.

Ovdje nije moguće opisati sav onaj fluid u auli i po hodnicima za vrijeme i nakon predavanja, kratke susrete u stankama, razgovore za stolom, upoznavanja i nove kontakte, ponovni susret s nekim starim znancima. Okvire ovoga prikaza prelazilo bi također prepričavanje sadržaja referata i cijelog tijeka rasprave. Ipak bih se osvrnuo na barem neke zanimljive misli i priopćene spoznaje koje su se iskristalizirale na ovome kongresu. Kardinal Sterzinsky je nakon pozdrava domaćina održao svečani govor, u kojemu je naglasio da je Europi potreban duhovni temelj i religiozno tlo da ne bi "humanum ostao bez divinuma" kako je netko poslije u raspravi formulirao. Zato bi konkretna zadaća i prinos kršćana prema njemu bio: da drže budnim čežnju za Bogom i pitanje o Bogu, da očuvaju tradiciju mudrosti kršćanskog Zapada te da unose svoje iskustvo dijaloga u proces europskog ujedinjenja.

Istoj temi s političkog gledišta pristupio je W. Thierse, predsjednik njemačkog parlamenta i praktični katolik. Prema Thierseu europski je projekt trenutačno na svojem najvećem ispitu. Potrebno je naime (re)definirati zajedničke vrijednosti, iskustva i ciljeve, osobito glede političkog ustroja, gospodarskog poretka i kulturnog identiteta Europe. Autor zatim izdvaja nekoliko zajedničkih odrednica Europske unije: EU je bitno koncipirana kao civilna sila koja se temelji na kulturi mira (očuvanja mira i prevladavanja konflikata). U njoj je ostvarena socijalna država (s djelotvornim instrumentima solidarnosti i pravednosti koji građanima jamče socijalnu sigurnost). Postoji jezgra zajedničkih vrednota (sloboda, jednakost, solidarnost) na temelju kojih se definira idejna podloga (temeljni zakon) Zajednice. Nacije dobivaju novo mjesto (od nacionalne solidarnosti prema građanskoj solidarnosti), postignuta je ravnoteža između pojedinca i zajednice (načelo supsidijarnosti). Crkve su mostovi i partneri u dijalogu, one su nenadomjestive kao tvorci moralne svijesti iz koje se spomenute vrednote mogu hraniti i braniti, zaključuje Thierse.

Profesori Zulehner i Tomka ocrtavali su s pastoralno-sociološkog gledišta konkretna suvremena pitanja gdje Crkve mogu biti tumač i pokretač rađanja Europe ili eurogeneze kako su se izrazili. Polazeći od tri osnovne težnje današnjega čovjeka, za slobodom, pravednošću (solidarnošću) i smislom (istinom) na temelju socioloških istraživanja u deset tranzicijskih zemalja skicirali su sadašnje stanje duha i mogućnosti Crkve, osobito katoličke, da usmjeruje, potiče i jača ostvarivanje spomenutih ljudskih težnji. Ljudi očekuju od Crkava odgovore glede socijalnih problema, pitanja smisla i zaštite čovjekove slobode i dostojanstva. Dvojica hrvatskih crkvenih predstavnika imala su kraća izlaganja u radnim skupinama: prof. dr. Josip Baloban o Crkvi i društvu u zemljama prožetim katolištvom (Poljska, Hrvatska, Litva (Latvija!) i p. Stjepan Kušan, DI o migracijama u Europi. Sljedeći kongres Renovabis najavljen za 5. do 7. rujna 2002. u Freisingu nastavit će raspravu o duhovnoj dimenziji europskog ujedinjenja i bavit će se temom *Europa - zajednica vrednota*.

Za razliku od nama sličnih srednjoeuropskih zemalja, primjerice Poljske, Češke, Slovačke, Mađarske, čiji politički predstavnici i znanstvenici ili angažirani društveni radnici gotovo redovito sudjeluju kao predavači ili diskutanti na ovim kongresima, iz hrvatske društvene i političke elite sve ovo vrijeme nije bilo nikoga. Bila bi to pogreška ako bi Hrvatska svjesno ili nesvjesno zanemarila nama susjedno germanofonsko područje s više od stotinu milijuna stanovnika i tako važnim utjecajem u integracijskim procesima, tim više što smo povijesno, kulturno i gospodarski bili i ostali s njime tijesno povezani. Europska integracija je zacijelo vrlo složen historijski proces u kojemu sudjeluju mnogi čimbenici. Rad na tome bit će dugotrajan i zahtijeva strpljivost i obzirnost, a krajnji cilj je, prema onome što se ovdje čulo, Europa u raznolikosti svojih nacija i kultura.

Nediljko A. Ančić